

LXXIV

Краєзнавчі читання

імені
о. Петра Лебединцева

Біла Церква
2024

Департамент культури та туризму
Київської обласної державної адміністрації
КЗ КОР «Білоцерківський краєзнавчий музей»

LXXIV
(74)
Краєзнавчі читання
імені
о. Петра Лебединцева

19 грудня 2024 р.

Біла Церква
2024 р.

УДК 908:372.48
ББК 26.891 (4Укр-2 Біла Церква)
К 78

LXXIV (74) Краєзнавчі читання імені о. Петра Лебединцева.
19 грудня 2024 р. Біла Церква, 2024. 30 с.

Редакційна колегія:

Афанасьєва О.В., директорка Білоцерківського краєзнавчого музею;

Петренко В.В., заступниця директорки з наукової роботи Білоцерківського краєзнавчого музею;

Чернецький Є.А., кандидат історичних наук, завідувач відділу інформаційно-краєзнавчої роботи Білоцерківської міської ЦБС, вчений секретар Білоцерківського краєзнавчого музею;

Поплавська С.П., завідувачка науково-методичним сектором Білоцерківського краєзнавчого музею.

На обкладинці: Резиденція Браницьких. Ставище. Худ. Наполеон Орди (1807–1883 рр.)

Автори відповідають за повноту висвітлення досліджуваних питань, системність викладу, достовірність наведених фактів, посилання на джерела, написання власних імен, географічних назв тощо.

© Білоцерківський краєзнавчий музей, 2024

ЗМІСТ

I. Оргкомітет	3
II. Журнал "Читань"	4
III. Матеріали	
<i>Євген Чернецький.</i> Інформаційний потенціал статистичного опису Київської губернії 1900 р. для дослідження маєтків графів Браницьких.	5
<i>Володимир Перерва.</i> Церковнопарафіяльні притулки-яслі в Київській губернії поч. ХХ ст.: до питання історичної генези.	9
<i>Сергій Бурлака.</i> Архівно-кримінальна справа студенток медакадемії Ксенії Дмитрієвої, Марії Урсалової та Оксани Басс (засуджених за участь у підпільній організації «Козача Рада Правобережної України» (1921–1922 рр.).....	14
<i>Дмитро Карпуть.</i> Діяльність театральної майстерні №3 Мистецького об'єднання «Березіль» в Білій Церкві 1923 – 1925 років	21
<i>Олександр Мартиненко, Олена Поліщук.</i> Професор Куколь-Яснопольський – невідомий декан агрономічного факультету Білоцерківського СГІ.	25

Оргкомітет

Загальна рада:

Оксана Афанасьєва, директорка музею, голова оргкомітету
Вікторія Петренко, заступниця директорки музею з наукової роботи
Євген Чернецький, кандидат історичних наук, завідуючий відділом інформаційно-краєзнавчої роботи Білоцерківської міської ЦБС, учений секретар БКМ

Видавничий комітет:

Оксана Афанасьєва, редактор
Вікторія Петренко, відповідальний за макет
Євген Чернецький, відповідальний за текст
Світлана Поплавська, комп'ютерна верстка та дизайн

*Олександр Мартиненко,
історик, редактор 1-ої категорії
інформаційно-краєзнавчого відділу
БМЦБС ім. Петра Красножона;*

*Олена Поліщук,
завідувач архівом БНАУ*

**Професор Куколь-Яснопольський – невідомий декан
агрономічного факультету Білоцерківського СГІ**

Минуло вже 100 років, як було засновано Білоцерківський національний аграрний університет (БНАУ), а ми й досі знаходимо нові імена. Й це не тільки викладачі. Здавалось, що імена всіх професорів, а тим більше деканів давно відомі, як історія знову “відкриває” нам нові...

До 1991 року вважалось, що першим деканом агрономічного факультету був Михайло Карпович Гродзинський. Й цю думку після його смерті у 1956 р. також продовжувала підтримувати його дружина, доцент кафедри ботаніки БЦСГІ Віра Пилипівна Гродзинська.

Але настали нові часи, багато документів зараз доступні, й у історії вищого навчального закладу почали з'являться нові постаті, за яких раніше не можна було згадувати.

Так, Михайло Карпович Гродзинський стояв у джерел заснування Білоцерківського ВНЗ, був завідуючим садово-городнім відділом, в.о. заступника директора, але коли він став деканом агрономічного факультету?

В усіх книжках з історії БНАУ ви знайдете тільки одну відповідь – з самого заснування. Й здавалося б документів 30-х, а тим більше 20-х рр. XX сторіччя історія для нас теж не зберегла! Але у архіві БНАУ й досі зберігається особова справа М. К. Гродзинського. Та якщо уважно прочитати автобіографію, яку він власноруч написав дрібним, нерозбірливим почерком, та ще й олівцем, то ми дізнаємося, що Гродзинський був завідуючим садово-городнім відділом Білоцерківського політехнікуму тільки з 1920 по 1922 рік. Потім цей відділ було ліквідовано, а на його базі було створено агрономічний. Деякі

студенти залишили вищий навчальний заклад, а більшість – почала опановувати новий фах – агронома. Не минула ця доля й Михайла Карповича: оскільки він за освітою був садівником, то змушений екстерном навчатися на цьому новоствореному відділенні.

З 1924 по 1927 р. Гродзинський викладає й навчається на агровідділенні. В цей же час на цьому ж відділенні навчається його дружина Клименко (Гродзинська) Віра Пилипівна.

Сам Михайло Карпович у своїй автобіографії пише, що він став деканом у 1936 році, а у студентських книжках успішності³⁵ він як декан згадується з 1937 року³⁶.

«Учебно-административная работа. В 1920 – 21 гг. я состоял пом. ректора по учебной части, 1922 – 1923 гг. – деканом агрономического факультета, с 1936 – 1941 гг. (по день эвакуации) снова деканом агрономического факультета ...»³⁷.

Тоді виникає питання, хто більше десяти років був деканом?

Автори уважно передивились весь архівний фонд музею, де серед фотокопій документів того часу, які до того ж погано читались, було знайдено одне прізвище – Куколь-Яснопольський В. В.

Але хто ця людина?

Веніамін Володимирович Куколь-Яснопольський народився у 1891 р. у с. Саєвщина³⁸ Сумського повіту, Харківської губернії. Був зі шляхетного роду. Позапартійний.

У 1917 р. був агрономом 4-ї ділянки Сумського повіту Харківської губернії. Приймав участь у Сумському повітовому з'їзді.

«20. III. 1930 – деканом агрофакультету Білоцерківського політехнікуму був³⁹ Куколь-Яснопольський В. В.»⁴⁰.

³⁵ Колишня назва матрикул чи залікова книжка.

³⁶ Залікові книжки більш раннього періоду не збереглися

³⁷ Особова справа №152 Михайла Карповича Гродзинського // Архів БНАУ.

³⁸ Режим доступу: <https://www.researchgate.net/publication>

³⁹ Чи вже був деканом, чи тільки був призначений, невідомо.

⁴⁰ ЦДАГО України. Ф.166. Оп. 6. Спр. 4335. Арк. 45, 48.

Крім цього В. В. Куколь-Яснопольський згадується ще у двох документах:

“АКТ.

Ми нижче підписані, Завідуючий рільничим агрофакультетом Білоцерківського С/Г Політехнікуму В. В. КУКОЛЬ-ЯСНОПОЛЬСЬКИЙ, лектор політехнікуму В. Ф. ФАНСТІЛЬ та асистента М. А. ШИМАНСЬКИЙ склали цей акт про те, що 6 травня 1930 року одержано од фірми Лейтцг⁴¹ в Берліні – Ветцляр надісланий раніше на ремонт, мікротом⁴² моделі С. Альтмана з двома ножами по ЮНГУ. Мікротом справний але всі частини його припали порохом й тирсою. Це залежить од того, що очевидно по дорозі мікротом був розпакований пізніше невдало запакований на ново через що потерта тирса набилася в розбиту внутрішню скриньку й засмітила всі частини мікромота недбайливо обвернутого шматками паперу.

Декан /підпис/ Лектор /підпис/
Асистент /підпис/”⁴³

“АКТ

Березня 20 дня 1930 р. м. Біла-Церква.

Комісія в складі декана агрофакультету Білоцерківського політехнікуму Куколя-Яснопольського В. В., Лектора Політехнікуму Фанстіля В. Ф., зав. господарством політехнікуму Ковтуна П. С. розглянула посилку по закордонному замовленню й встановила: що надіслані з за кордону набор ріжноважок на 20 гр. з гірського кришталю одержан Білоцерківським політехнікумом в повній справності й цілості.

Ріжноважки передані до кабінету ґрунтознавства.

Декан підпис /КУКОЛЬ-ЯСНОПОЛЬСЬКИЙ/

Лектор (підпис відсутня) /ФАНСТІЛЬ/

Зав. Господарством підпис /КОВТУН/.”⁴⁴

⁴¹ Так як текст погано читається та ще надрукований з помилками можливо мається на увазі слово “Лейпциг”.

⁴² Див.: Додаткова інформація. Мікротон.

⁴³ Архів музею БНАУ.

⁴⁴ Архів музею БНАУ.

Відомо, що до його арешту у 1933 р. він був завідуючим відділом агротехніки Всесоюзного інституту рослинництва у м. Ленінград. Та мешкав за адресою – м. Ленінград, вул. Повстання б. 61, кв. 36.

21 квітня 1933 р. був засуджений на 5 років таборів, але вирок було замінено на 5 років заслання.

У 1937 р. у засланні працював старшим агрономом дільничної комендатури у м. Каргасок Наримської округи.

30 липня 1937 р. знов був заарештований трійкою Західносибірської НКВС як учасник контрреволюційного кадетсько-монархічного та есерівського руху. Був засуджений до вищої міри. Розстріляний 27 серпня 1937 року.

Дружина – княгиня Єлизавета Миколаївна Голеніщева-Кутузова. Закінчила Олександрівський інститут шляхетних дівчат. Після 1917 р. працювала друкаркою у облпросвіті м. Ленінград. У березні 1935 р. вислана з синами⁴⁵ до м. Оренбург.

За іншими джерелами, дружиною професора Куколь-Яснопольського була княгиня Оболенська-Вадбольська Єлизавета Миколаївна, яка народилась у 1892 році. Закінчила Олександрівський інститут шляхетних дівчат у 1910 році. До 1935 р. мешкала у м. Ленінград, де працювала технічним секретарем у Обласній Науковій Інженерно-Технічній спілці. У 1935 р. разом з синами⁴⁶ була вислана на 5 років до м. Оренбург. У жовтні 1935 р. отримала дозвіл на виїзд з синами до чоловіка.

Навесні 1945 р. заарештована за звинуваченням у антирадянській агітації. У квітні 1945 р. засуджена до 7 років ув'язнення. 24 січня 1952 р. звільнена з табору⁴⁷.

«19 – 20 вересня 1928 р. Білоцерківський окрвиконком підняв клопотання перед НКО про перетворення Білоцерківського с/г технікуму у інститут (протокол засідання 33/75)⁴⁸»

⁴⁵ Див: Додаткова інформація

⁴⁶ Там само

⁴⁷ За відомостями Лідії Володимирівни Куколь.

⁴⁸ ЦДАГО України. Ф.166. Оп. 6. Спр. 4333. Арк. 205.

У березні 1930 р. в документах вже вживеться термін «Білоцерківський сільськогосподарський інститут», але штамп на цих документах – «технікуму»⁴⁹.

Якщо вважати, що Білоцерківський політехнікум у 1929 р. було перейменовано на Білоцерківський сільськогосподарський інститут, а відділення стали факультетами, то з повною впевненістю можна сказати, що з 20 березня 1930 (а можливо й раніше) по 1933 рр. Веніамін Володимирович Куколь-Яснопольський був першим деканом агрономічного факультету.

Додаткова інформація

Мікротом – механічний пристрій для розрізання біологічних зразків на дуже тонкі зрізи для подальшого дослідження під мікроскопом. Правильний вибір мікротома має важливе значення для отримання найкращих результатів у дослідженнях⁵⁰. До 1917 року мікротом був у вільному доступі. Його можливо було придбати у магазинах Києва, які торгували медичними та фізичними приладами. Таке устаткування зберігалось разом з мікроскопами у мікроскопічній лабораторії. З 1927 року нею завідував професор Йосип Йосипович Кораб⁵¹. В наш час налагодженням усіх приборів до 1996 року займався Федорець Адам Михайлович.

Веніамін Веніамінович Куколь-Яснопольський – народився у 1910-х рр. (батько – професор Куколь-Яснопольський Веніамін Володимирович, мати – Куколь-Яснопольська Єлизавета Миколаївна). У жовті 1935 р. висланий разом з матір'ю.

Микола Веніамінович Куколь-Яснопольський – народився у 1925 році. Мешкав у Ленінграді, вчився у школі. У жовті 1935 р. висланий разом з матір'ю у с. Каргасок Наримської округи.

⁴⁹ ЦДАГО України. Ф. 166. Оп. 6. Т. III. Спр. 4334. Арк. 27.

⁵⁰ Режим доступу: <https://www.google.com>

⁵¹ Акт передачі Білоцерківського с/г технікуму у керування Бойка І. Г. // Архів музею БНАУ.

LXXIV (74) Краєзнавчі читання імені о. Петра Лебединцева

У 1943 р. призваний до армії. У лютому 1945 р. загинув у с. Ханча Сандомирівського воєводства (Польща).

Володимир Веніамінович Куколь-Яснопольський – народився у 1915 році. У 1933 р. закінчив школу ФЗУ. Коли батька заарештували працював токарем, щоб утримувати молодших братів та матір. У березні 1935 р. висланий з братами та матір'ю. У жовтні того ж року також виїхав до місця перебування батька до с. Каргасок. У 1942 р. закінчив політехнічний інститут м. Томськ. Мешкав у м. Новокузнецьк. Більше тридцяти років пропрацював доцентом у Сибірському металургійному інституті.

LXXIV (74)
Краєзнавчі читання

**імені
о. Петра Лебединцева**

19 грудня 2024 р.

Редакційна колегія:

директорка музею **Афанасьєва О.В.** (головний редактор),
заступниця директорки з наукової роботи **Петренко В.В.**,
вчений секретар **Чернецький Є.А.**,
завідувачка науково-методичним сектором **Поплавська С.П.**

КЗ КОР «Білоцерківський краєзнавчий музей»
09117, Київська обл., м. Біла Церква, площа Соборна, 4
тел./факс 8(04563) 5-55-52
bts-museum@ukr.net
www.bkm.in.ua

Свідоцтво про внесення до Держреєстру суб'єктів
видавничої справи серії ДК № 2612 від 12.09.2006 р.

WS

А К Т.

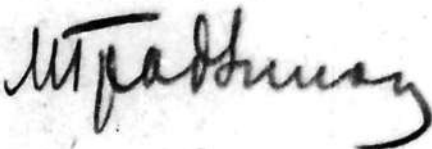
нижчепідписані, Завідуючий пільничим агрофакультетом Білоцерківського С/Г Політехникуму В.В. КУКОЛЬ-ЯСНОПОЛЬСКИЙ, лектора Політехникуму В.Т. ЗАНСТІЛЬ та асистента М.А. ШИМАНЬКИЙ склали цей акт про те, що 6 Травня 1930 року одержано од Фірми Лейтг в Берліні-Ветцлар одісланий раніше на ремонт, мікроскопом моделі С.Альмана з двома ножицями по ЮНГУ.

Мікроскопом справний, але всі частини його припали порохом і тирсою. Це залежить од того, що очевидно по дорозі мікроскопом був розпакований. Пізніше, невідомо запакований на ново через що потерта тирса напала в розбиту внутрішню скриньку і засмітила всі частини мікроскопа, надбавило обварнутого шматками паперу.

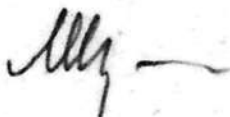
ДЕКАН

ЛЕКТОР

АСИСТЕНТ:

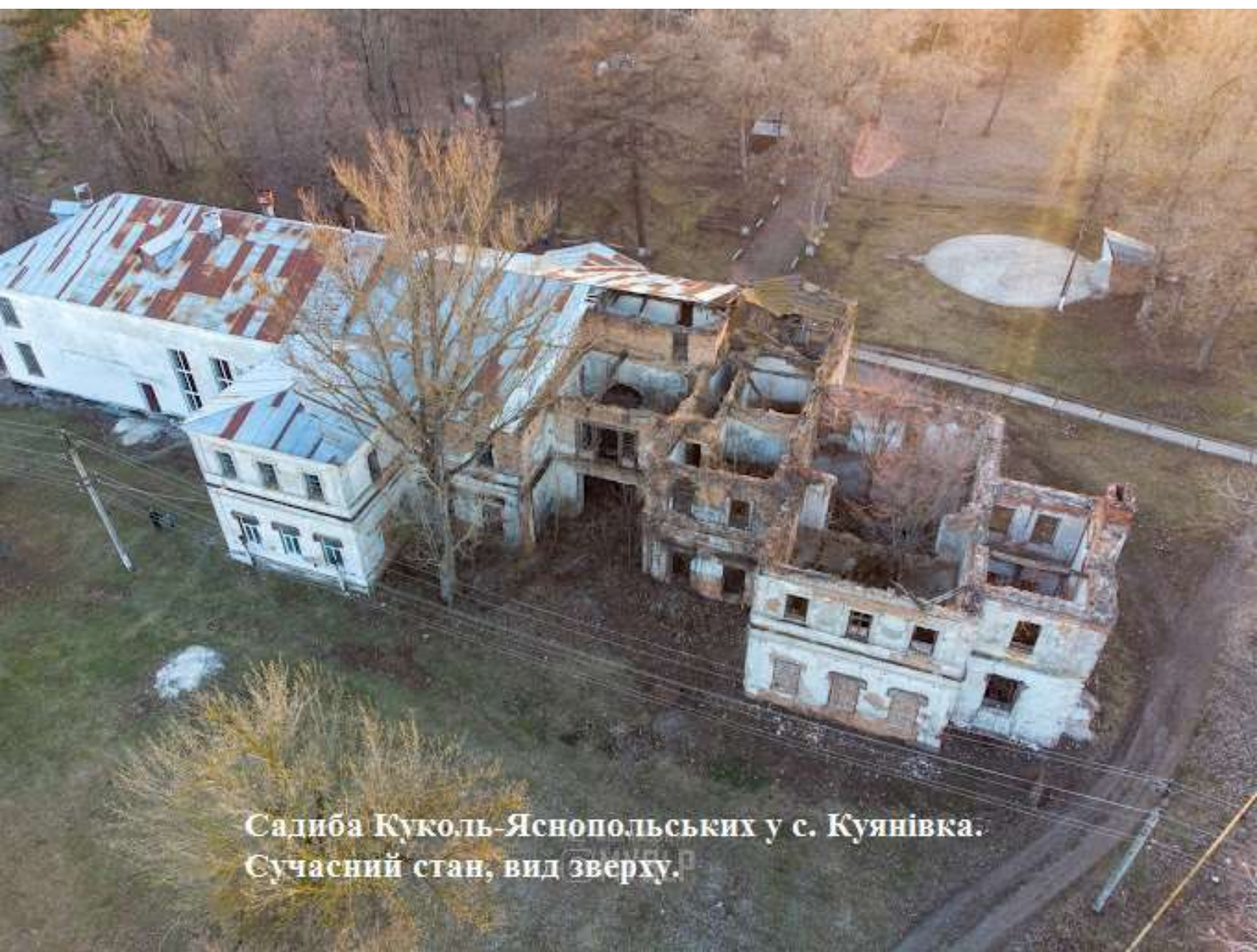
АКТ щодо отримання Білоцерківським сільськогосподарським інститутом мікроскопа.
Підписано деканом В. В. КУКОЛЬ-ЯСНОПОЛЬСКИМ, та лектором - М. К. ГРОДЗИНСЬКИМ.
6 травня 1930 рік.

Родовий маєток Куколь-Яснопольських 1814 р. с. Куянівка. Світлина початку XX ст.

**Садиба Куколь-Яснопольських у с. Куянівка, сучасний стан.
Знаходиться у 18 км. від с. Сасівщина (зараз с. Максимівщина).**

Садиба Куколь-Яснопольських у с. Куянівка.
Сучасний стан, вид зверху.